

Rapportage evaluatie pilot zwerfafval 2021 – 2023

Kenmerk 2193398 /2193954

Opgesteld door: B&U, sector Ingenieursdiensten, Ruud van Schaik

Datum: januari 2024

Aanleiding voor de pilot zwerfafval

Het verwijderen van zwerfafval langs de provinciale (vaar)wegen is een onderdeel van de gebiedscontracten. Hierbij worden verschillende kwaliteitsniveaus gehanteerd; voor stroomwegen, busbanen en fietspaden is dit niveau B, voor 'overige wegen' (gebiedsontsluitingswegen, erftoegangswegen en parallelle wegen) niveau C en voor oevers van vaarwegen niveau C/D. Bij verhoging van de beeldkwaliteit kunnen de gebiedsaannemers contractueel de extra kosten hiervan in rekening brengen.

In de Provinciale Staten vergadering van 16 november 2020 is tijdens de behandeling van de Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen 2020–2023 (NIKG) toegezegd dat een voorstel wordt uitgewerkt om de hoeveelheid zwerfafval langs de provinciale infrastructuur te verminderen. Gedeputeerde Staten heeft op 2 maart 2021 ingestemd met het voorstel "pilot zwerfafval 2021–2023". Met deze pilot is geprobeerd het zwerfafval te verminderen, waarbij een hoog milieurendement wordt gerealiseerd. Op 4 maart 2021 is Provinciale Staten per brief hierover geïnformeerd.

Er is een budget beschikbaar gesteld voor de 'pilot zwerfafval 2021–2023' van maximaal € 125.000 voor het eerste jaar, inclusief extra bebording en blikvangers; daarna € 75.000 per jaar. Deze kosten hiervan kwamen ten laste van de reserve groot onderhoud wegen.

Inhoud van de pilot

Deze extra aanpak was vooral gericht op extra inzet bij de hotspots (de meest vervuilde locaties), preventie door het stimuleren van gedragsverandering en door het zwerfafval voorafgaand aan een maaironde in de berm te verwijderen.

Deze aanpak is tweeledig:

1. Gedragsverandering stimuleren op 'hotspots' – het plaatsen van van blikvangers langs fietspaden op zogenaamde 'snoeroutes' en verplaatsbare informatieborden.
2. Voorafgaand aan de maaironde van de bermen worden deze kort daarvoor opgeschoond, waarbij al het plastic-, blik- en overig afval wordt opgeruimd. Hiermee wordt voorkomen dat het zwerfafval wordt versnipperd door de maaimachine en vervolgens in het milieu achterblijft.

Hiermee worden de volgende problemen voorkomen:

- a. het versnipperde afval zich verder kan verspreiden/uiteenvallen tot microplastics;
- b. het voorkomt dat dieren het opeten of erin verstrikt raken en vervolgens kunnen sterven;
- c. het bermmaaisel dat vrijkomt is schoner, waardoor het beter hergebruikt kan worden.

Vorbereiding en uitvoering door de gebiedsaannemers

De inzet van de gebiedsaannemers om de vastgestelde beeldkwaliteit te behouden is verschillend. De kosten die de aannemers hiervoor maken zijn niet inzichtelijk, omdat het ruimen van zwerfafval een onderdeel is van de geïntegreerde contracten en niet afzonderlijk is afgeprijsd.

Aan de gebiedsaannemers is gevraagd om met voorstellen te komen die voor hun gebied een hoog milieurendement hebben, zoals extra inzet bij verschillende hotspots, waar nodig extra ruimen van zwerfafval voor er gemaaid wordt en het plaatsen van afvalbakken (blikvangers) en informatieborden. De invulling en wijze van uitvoering is daarna samen met de opdrachtgever PNH bepaald. Omdat het totaal aan voorstellen boven het geplande budget uitkwam is besloten om een aantal maatregelen af te schalen, zoals plaatsing informatieborden en blikvangers en het ruimen van het zwerfafval voor elke maaironde.

- **KVNH (Kop van Noord-Holland – GBC 1)**

In dit gebied werden de bermen één keer per jaar volledig geruimd als onderdeel van de pilot. De werkzaamheden zijn in maart uitgevoerd, omdat dan de vegetatie kort is en het zwerfafval beter uit de berm verwijderd kan worden. Dit was dus wel ruim voor de eerste maaironde (juni).

- **MN en ZKIJ (Midden-Noord en Zuid-Kennemerland – IJmond GBC 2-3 & 4)**

In beide contractgebieden is gekozen voor het plaatsen van blikvangers en één keer per jaar voor de eerste maaironde het zwerfvuil te verwijderen bij een geselecteerd aantal locaties. In het gebied MN betrof het 4 blikvangers en is er op 40 hotspots extra geruimd boven op de bestaande contractuele afspraken uit het gebiedscontract, zoals het vastgestelde beeldkwaliteitsniveau zwerfafval. In het gebied ZKIJ zijn 3 blikvangers geplaatst en is er op 18 hotspots extra geruimd. De oorspronkelijke aanbieding van de gebiedsaannemer ging uit van meer blikvangers, maar hiervoor was het budget ontoereikend.

- **NHZ (Noord-Holland-Zuid – GBC 6)**

In dit gebied is in 2022 gestart met de extra werkzaamheden. Er zijn 6 blikvangers geplaatst. Als hotspots zijn hier meerdere wegbermen van enkele kilometers gekozen. Het zwerfafval is hier voor de eerste maaironde verwijderd boven op de bestaande contractuele afspraken uit het gebiedscontract, zoals het vastgestelde beeldkwaliteitsniveau zwerfafval.

- **ZW en GV (Zaanstreek Waterland en Gooi- en Vechtstreek – GBC 5 & 7)**

De oorspronkelijke aanbieding van de aannemer is niet uitgevoerd, omdat het budget hiervoor ontoereikend was. Hierdoor zijn geen blikvangers en informatieborden geplaatst, maar is alleen extra zwerfafval geruimd voor het maaien. In het gebied ZW zijn alle bermen helemaal nagelopen op zwerfafval. In gebied GV zijn alleen de hotspots; vooral bij bushaltes extra geruimd. In 2022 is alleen voor de tweede maaironde zwerfafval geruimd, omdat de opdracht hiervoor te laat binnen was. In 2023 is wel voor beide maairondes het zwerfafval geruimd.

Ervaringen van de Gebiedsaannemers

De ervaringen van de gebiedsaannemers zijn wisselend. In de meeste gebieden wordt dit totaalpakket aan extra maatregelen als positief ervaren en wordt de meerwaarde ervan ook ingezien. Ook om in samenwerking met de gebiedsaannemers een plan op te stellen wordt als een meerwaarde gezien, aangezien de gebiedsaannemers een goed beeld hebben waar in hun gebied het meeste zwerfafval ligt (hotspots). Ondanks een op maat gerichte aanpak zullen de bermen nooit geheel vrij zijn van zwerfafval. Een bijkomend voordeel is dat ook minder schade aan het maaimaterieel was doordat het grove puin/afval weggehaald werd. Op de hotspots waar geprikt werd, was het beeld veel schoner geworden. Ook omdat er na het maaien minder versnipperd zwerfafval in de berm lag.

De ervaring met de blikvangers is wisselend. Ze worden gebruikt, maar trekken ook (zwerf)afval aan.

Hierdoor moet er vaker worden geruimd. Ook worden meerdere blikvangers regelmatig gebruikt als dumpplek van huishoudelijk afval, zie foto.

In het gebied NHZ is de gebiedsaannemer het meest kritisch op de effectiviteit van de extra aanpak zwerfafval omdat het (milieu)effect beperkt zou zijn en het relatief veel tijd kost. Ook geeft de

gebiedsaannemer aan dat handpicking eigenlijk niet wenselijk is i.v.m. mogelijk gevaarlijke situaties langs de weg.

Ontwikkeling alternatieve werkwijze

Bam/Krinkels (MN & ZKIJ) ontwikkelt een machine om het zwerfafval te scheiden voor het maaien. Deze machine wordt momenteel in Zuid-Holland getest. Dit is mogelijk een interessante aanvulling of alternatief (veiliger picken) op de extra aanpak zwerfafval.

Resultaten

Rondom de hotspots is het een stuk schoner, doordat er veel afval is opgeruimd.

De afgelopen jaren zijn enkele positieve reacties van inwoners ontvangen op het zichtbaar zwerfafval ruimen. Er zijn een beperkt aantal meldingen van zwerfafval binnengekomen. Hierin is geen significante verandering ten opzichte van de jaren daarvoor waargenomen.

Er zijn twee verschillende type blikvangers geplaatst. De blikvanger met netten in gebied NHZ blijken in de praktijk lastig te leggen, snel stuk te gaan en bij harde wind niet in staat om het afval vast te houden. De metalen afvalbak met een metalen vangkorf functioneert wel goed.

Preventie door het stimuleren van gedragsverandering is lastig meetbaar op de korte termijn van deze pilots. Er is in 2021 deelgenomen aan de World Cleanup Day 'Zwerfvuil rapen in de berm N194 in Heerhugowaard'. Hierbij was ook de gedeputeerde Jeroen Olthof aanwezig.

Het meeste zwerfvuil wordt geruimd bij de eerste maaironde. Het maaisel wat wordt afgevoerd heeft beduidend minder zwerfafval. Om het maaisel op een hoogwaardiger niveau te kunnen verwerken moet het maaisel volledig schoon zijn. Dit is moeilijk realiseerbaar, omdat dan alle bermen direct voor het maaien bijna volledig geschoond moeten worden. Dit is alleen in gebied ZW gebeurd, omdat in dit gebied het zwerfafval geen groot probleem is, zijn de bermen al vrij schoon.

In het kader van deze pilot is veel extra zwerfafval geruimd. Het effect van de invoering van statiegeld op plastic flesjes en blikjes was in 2023 zichtbaar. Maar er ligt nog wel veel overig zwerfafval.

Kosten

Zwerfafval pilot 2021-2023	
GBC 1 (KvNH)	€ 50.015
GBC 2&3 (MN)	€ 30.875
GBC 4 (ZKIJ)	€ 34.320
GBC 5 (ZW)	€ 58.056
GBC 6 (NHZ)	€ 32.680
GBC 7 (GV)	€ 38.704
totaal	€ 244.650

De totale kosten zijn binnen het beschikbaar gestelde budget gebleven. Dit komt enerzijds vooral doordat in 2021 alleen in GBC 5 en 7 extra inzet is gepleegd (ca. € 40.000). In de andere gebieden heeft de voorbereiding meer tijd gekost, waardoor er voor de pilot in de meeste gebieden één keer geruimd in plaats van de voorgestelde twee keer. De kosten voor de extra inzet in 2022 en 2023 bedroegen ca. € 100.000 per jaar.

Conclusies

Er is de afgelopen jaren voldoende ervaring opgedaan met verschillende manieren van extra ruimen van zwerfafval. Hierdoor is er een afdoende beeld van de effectiviteit van de maatregelen. Extra inzet die in samenwerking met de gebiedsaannemers wordt opgesteld werkt goed, maar volledig vrij van zwerfafval zullen de bermen niet worden. De extra inzet levert een milieuwinst op en er zijn kansen om het maaisel hoogwaardiger te verwerken, wanneer de bermen (bijna) volledig geruimd zijn van zwerfafval voordat er gemaaid wordt. Bij de eerste maaironde wordt het meeste zwerfafval geruimd en deze heeft dan ook een beduidend hoger milieurendement dan bij de volgende maaironde.

De blikvangers hebben zowel positieve als negatieve effecten, aangezien het ook afval aantrekt.

De kosten voor de extra aanpak zwerfafval bleken hoger dan in eerste instantie geraamd. Het extra beschikbaar gestelde geld bleek onvoldoende om alle voorgestelde preventieve en curatieve maatregelen uit te voeren.

Preventie is iets van de lange termijn en niet meetbaar na deze korte pilot. Er is nog weinig gedaan aan preventie en communicatie; hier liggen nog kansen voor verbetering.

Vervolg – mogelijke opties

Op basis van de ervaringen van afgelopen jaren blijkt de extra aanpak van zwerfafval die in samenwerking met de gebiedsaannemers wordt opgesteld effectief is. Van het extra ruimen bij hotspots en het plaatsen van blikvangers gaat ook een preventieve werking uit. Extra budget voor de aanpak van zwerfafval bovenop de afspraken uit de gebiedscontracten blijft dan ook gewenst en is geraamd op € 100.000 per jaar (prijsspeil 2023).

Als extra maatregelen bovenop deze aanpak zijn er de volgende mogelijkheden:

1. Alle bermen volledig nalopen voor iedere maaibeurt (ca. 100 k)
2. Inzetten op communicatie en gedragsverandering: informatie, opschoonacties, etc. (ca. 10 k)
3. Extra blikvangers of afvalbakken plaatsen; 2k per stuk (10st. = 20k)
4. Stimuleren van innovatief materieel voor het afval ruimen (PM)

Aanbeveling - voorkeursoptie

Er wordt geadviseerd om de aanpak van de pilot zwerfafval structureel voortzetten gedurende de looptijd van de huidige gebiedscontracten, bovenop de huidige werkwijze met een gedifferentieerd beeldkwaliteitsniveau. De extra inzet concentreert zich op het ruimen op de locaties waar dit het meeste

ligt, waarbij voor iedere maaibeurt zoveel mogelijk zwerfafval wordt verwijderd. De kosten hiervoor worden geraamd op € 100.000 per jaar (prijspeil 2023).

Extra inzet op preventie middels gerichte communicatie is wenselijk; bijvoorbeeld met informatieborden in de bushokjes, bij pompstations en langs snoeroutes. Daarnaast ondersteunen we initiatieven van derden voor opruimacties langs provinciale (vaar)wegen. Vanuit de provincie zal aan de Landelijke Opschoondag, World Clean Up Day en andere op zwerfafval gerichte activiteiten medewerking en publiciteit worden gegeven. De kosten hiervoor worden geraamd op maximaal € 10.000 per jaar (prijspeil 2023).

De extra inzet zal de komende jaren steekproefsgewijs worden gemonitord en worden geëvalueerd met de gebiedsaannemers. Kleine aanpassingen en optimaliseringen zijn mogelijk binnen het beschikbare budget. De ervaringen uit deze pilot zullen ook worden meegenomen bij de voorbereiding van de nieuwe gebiedscontracten.

Financiële gevolgen

Er is een structureel budget van € 110.000 per jaar (prijspeil 2023) nodig voor de extra aanpak van zwerfafval. Er wordt voorgesteld de extra aanpak zwerfafval structureel in de Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen 2024–2027 op te nemen, die eind 2024 aan PS wordt aangeboden.